

τινες διακονίζουσι δι' ἐπιγραμμάτων μόλις ὑποφερτῶν. ὡς ὁ ἐν Τζιβαλίφ, τὴν ἰδρύσιν τοῦ ταμείου, τινὲς ὅμως, ὡς ὁ ναὸς τῆς ἀνθηρᾶς ἄλλοτε καὶ εὐκνδρούσης συνοικίας τοῦ Ἑδρι- νέακι. ἀσφαλιζοῦσι τὴν λειτουργίαν τῶν ταμείων τούτων δι' ἐγγράφων καὶ σιγιλίων.

Τοιαῦται διατάξεις παρεμυθοῦντο τοὺς ἐν φυλακαῖς, τοιαύτας ἐλάβθανεν ἀποφάσεις τὸ γένος περὶ τῶν ἐνδεῶν καὶ τῶν ἀναπήρων, τοιοῦτους ἐτίθει περιορισμοὺς εἰς τὴν κατὰ- χρῆσιν, τοιαύτας ἀμοιβὰς ἐπηγγέλλετο τοῖς βοηθοῦσι καὶ τοῖς χρηροῦσι συνδρομὰς ὑπὲρ ἀσθενῶν καὶ πτωχῶν. Ἀλλὰ πᾶσα κατὰ μέρος ἀπόφασις ἀνεφείρετο εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ὑπ' αὐτῆς εὐλογουμένη ἐτύγγανεν ἐμπε- δώσεως καὶ προστασίας, ὑπ' αὐτῆς ἐπεσπᾶτο

οὕτως εἰπεῖν καὶ ἡ τῆς Ἀρχῆς εὐνοια, ἥς ἄνευ οὐτε δυνατόν ἦν νὰ λειτουργῶσιν ἀπροσκόπτως ἐθνικαὶ ἀποφάσεις ἐπ' ἀγαθῷ καὶ συμφέ- ροντι κοινῷ. Εἴθε, τὴν ἱστορίαν μελετώντες ἐτῶν παρελθόντων, ἀλλὰ τὴν τῶν γεγηρακό- των ἡμεῖς οἱ νεώτεροι σύνεσιν εὐρίσκοντες, ὑμεῖς δ' οἱ νεώτεροι παλλὰ πλῆσιζοντες τὴν ὑπάρχουσαν ἐμπειρίαν, κατὰ τὸν Σικελιώτην ἱστορικόν, κατανοήσωμεν, ὅτι μακρύναντες πᾶσαν τοιαύτην ἐθνικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τοῦ κέν- τρου τῆς ἐθνικῆς δράσεως ἀπεγυμνώσαμεν αὐτὸ τοῦ κύρους ἐκείνου, ἐν ᾧ εὕρισκε πάντοτε τὸ γένος ἡμῶν θάλαππος ὑπὸ μητρικᾶς πτέρυγας καὶ σθένος ἤρνετο κατὰ πολυμίᾳν δυσκατα- γωνίστων.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΔΟΒ' συνεδριάσει τῆς 23 ἰανουαρίου 1888).

Φρονῶν, ὅτι μόνος ὁ ἐλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος δύναται νὰ παρὰσχῃ ἥν ποθῶ καὶ εὐχομαι ὤθησιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς καθ' ἡμᾶς ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, — ἀρῶ οἱ ἐπὶ τούτῳ συστάντες ἄλλοτε διάφοροι σύλλο- γοι ἐναυάγησαν, εἴτε διότι ἤρξαντο τοῦ ἔργου ἐκείθεν, ὅπου ὤφειλον νὰ καταλήξωσιν. εἴτε διότι τὸ μέγεθος τοῦ ζητήματος ἦτο ἀληθῶς πολὺ ὑπέρτερον τῆς σχετικῆς ἀτελείας τῶν γνώσεων, ὅσας οἱ ἡμέτεροι μουσικοὶ εἶχον καὶ ἔχουσιν, εἴτε καὶ διότι ἐλλείπει χρημάτων, δι' ὧν ἡδύνατο νὰ συγκρατηθῶσιν εἰς τὴν ἐρ- γασίαν οἱ ἐκ τῶν ἱεροψαλτῶν δυνάμενοί πως ἐργασθῆναι ἐπὶ τούτου, ἄποροι πραγματικῶς ὄντες. ἐπῆλθεν ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν μελῶν καὶ διὰσπασις αὐτῶν, — ἔρχομαι νὰ γνωστο- ποιήσω αὐτῷ τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου

ἀτελεῖς μὲν ἀλλὰ λίαν οὐσιώδη καὶ ἐνδιαφέ- ροντα σημεία θιγούσας σκέψεις μου, φέρων πλῆρες τὸ θάρρος καὶ ἀκλόνητον τὴν πεποί- θησιν, ὅτι, ἐὰν ὁ σύλλογος ἐγκρίνῃ νὰ υἱοθετήσῃ ταύτας καὶ περιβάλλῃ διὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν καταλλήλων ἐνεργειῶν αὐτοῦ, δὲν θέλομεν ἴσως ἀστοχῆσαι οὕτω νὰ ἴδωμεν τὴν φορὴν ταύτην οἱ φιλόμουσοι πορίσματα ἄξια τῶν κοινῶν με- λημάτων καὶ προσδοκιῶν.

Οποῖα τις τὴν καταγωγὴν ἡ ἐκκλησια- στικὴ ἡμῶν μουσικὴ, ἂν δηλ. ἐστὶ λείψανον γνήσιον μόνον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς ἢ καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς αὐτῆς βαπτισθείσης ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρῃ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλη- σίας καὶ ἀποδόχης οὕτω σεμνῆς καὶ σώφρονος διακονίσεως τοῦ Ἰψίστου, ἢ ἂν, ὡς κακῶς φρονούσιν τινες ἐπιπολαιῶς κρίνοντες, ἐστὶ γό-

νος ἀραβοτουρκικῆς καὶ γραικικῆς τοῦ μεσαιῶνος μουσῆς.

Ὅποια τις κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν Ἀραβικὴν, Ἑβραϊκὴν, Κοπτικὴν καὶ Ἀρμενικὴν.

Ὅποια τις ἀπέναντι τῆς ἀρχαίας ἐθνικῆς ἡμῶν ποιήσεως.

Ὅποια τις ἀπέναντι τῶν νόμων τῆς ῥυθμικῆς καὶ τῶν τῆς ἀρμονίας, τῶν σήμερον ἐν ἰσχύϊ.

Ὅποια τις κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν γενῶν καὶ ἡχῶν, τὴν ἔκτασιν τῆς ποιότητος καὶ ποσότητος καὶ τὴν ἀκριβείαν τῆς γραφῆς σχετικῶς πρὸς τὴν λεγομένην εὐρωπαϊκὴν.

Ὅποια τις ἀπέναντι τῶν σωζομένων ἀρχαίων περὶ μουσικῆς συγγραμμάτων.

Ὅποια τις ἡ πρὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ κατὰ τὰ συστήματα καὶ τοὺς ἡχούς, κατὰ τὸ μέλος καὶ τὴν γραφὴν.

Ὅποια τις ἡ μετὰ τὸν συστηματοποιὸν τοῦτον ἅγιον ἄνδρα εἴτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἴτε ἐν τοῖς παλατίοις τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπῆλθεν ἡ κατὰκτησις.

Ὅποια τις ἡ μετὰ τὴν κατὰκτησιν, εἴτε ἐν Κρήτῃ ἐσχάτῃ ἀκμάζουσα, εἴτε ἐν Πελοποννήσῳ, εἴτε ἐν Ἑπτανήσῳ. εἴτε ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἂν δηλονότι ἐτήρησε τὸν αὐτὸν οὐσιωδῶς χαρακτῆρα πανταχοῦ, ἢ ἂν ὁ ἰδιόζων χαρακτῆρ τῶν κατοίκων μετέβαλεν αὐτὴν, καὶ ἂν ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐπέδρασε καὶ εἰς τὰ τρία μέλη αὐτῆς, τὸ παπαδικόν, τὸ στιχηραρικόν καὶ τὸ εἰρμολογικόν.

Ὅποια τις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀναμορφωτῶν τοῦ γραφικοῦ αὐτῆς συστήματος.

Ταῦτα πάντα εἰσὶ τόσα κεφάλαια καὶ μέρη τοῦ περὶ μουσικῆς ζητήματος ἃζία μεγάλῃς σπουδῆς καὶ ἐμβριθῶν μελετῶν, δι' ἃ, ἐλλείψει ἄλλου καταλλήλου σωματείου, ὃ ἡμέτερος σύλλογος δύναται καὶ ὀφείλει νὰ προσβάλῃ διαγωνίσματα, ἢ ἐκτέλεισις καὶ κρίσις τῶν ὁποίων ἐνδέχεται καὶ νὰ ἀναβληθῇ ἴσως ἐπὶ τινα χρόνον.

Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἕτερά τινα σημεῖα τοῦ μεγάλου τούτου ζητήματος, τὰ ὅποια οὐδεμίαν ἐπιδέχονται, κατ' ἐμὲ κρίτην. ἀναβολὴν, διότι ἡ καθυστέρησις αὐτῶν καθιστᾷ ἐν τῷ μέλλοντι ἀπολύτως ἀδύνατον τὴν ἐξακριβώσιν καὶ ταῦτά εἰσιν ἡ κυριωτέρα ἀφορμὴ τῆς παρούσης μου.

Τὸ βεῦμα τῆς λεγομένης εὐρωπαϊκῆς μου-

σικῆς, περὶ τὸν θάυμασμόν τῆς ὁποίας οὐδὲ ἐγὼ ἀπολείπομαι τῶν ἄλλων, τοσοῦτον ὁρμητικῶς ἐπέπεσεν ἐπὶ τῶν στρωμάτων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ τοσοῦτον θελατικῶς ἐκρούσε τὰ ἀκουστικὰ τύμπανα ἡμῶν ἀπὸ τινῶν δεκαετηρίδων, ὥστε

Α') ἐν μὲν ταῖς πόλεσιν ἀπανταχοῦ σχεδὸν ὑπερισχύουσιν ἤδη τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς μουσικῆς ἐξώρισεν αὐτὴν ἐκ τῶν χορῶν, ἐκ τῶν ἐσπερίδων, ἐκ τῶν γάμων, ἐκ τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων καὶ ἐκ πάσης ἄλλης φωνητικῆς διασκεδάσεως καὶ κινδυνεύει νὰ συμπαρασύρῃ ἤδη καὶ αὐτοὺς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων. "Ὅθεν πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ πανταλὴς ἐρήμωσις τοῦ μουσικοῦ ἡμῶν ἐθνικοῦ ἐδάφους καὶ πρὶν ἢ ἐκλείψωσιν οὐ μόνον οἱ ἐξ ἀκοῆς κατέχοντες ἐτι μέλη ἁσμάτων ἀρχαία, καθαρῶς ἐθνικὰ κειμήλια θεωρούμενα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐναπομεινάντες ὀλίγοι ἐκ τῶν ἱεροψαλτῶν οἱ δυνάμενοι νὰ συναρπάσωσι καὶ παραδώσωσι τῇ γραφῇ τὰ μέλη ἐκείνα, ὀφείλομεν νὰ καταβάλωμεν πᾶσαν τὴν προσήκουσαν μέριμναν καὶ ἐνέργειαν, ὅπως περισυλλεγθέντα ἀποτελέσωσι σειρὰν περιδικοῦ μουσικῆς συλλογῆς. Ἄν λοιπὸν ὀρίσθωσι καὶ ἀποσταλῶσι μίαν ὥραν τάχιον εἰδικοί μουσικοὶ μεταγραφεῖς εἰς τὰς ἐπαρχίας κατὰ τμήματα διαιρουμένας, καὶ ἐπιμεληθῶσι περὶ τῆς εἰς μουσικοὺς χαρακτῆρας διασώσεως τῶν τοιούτων ἀρχαίων ἁσμάτων, οἵκαδ' ἂν ποτε κατηγορίαι καὶ ἂν ὦσι ταῦτα, θέλουσιν εὖρεῖ οἱ μεταγενέστεροι ἱκανὴν ὕλην εἰς μελέτας καὶ εἰκασίας ἐμβριθεστέρας περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς μέχρι γῆρας καὶ πρώην ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς καὶ ζωογόνα σπέρματα εἰς ἀνάπτυξιν καὶ πιθανὴν ἀναγέννησιν τῆς ἡμετέρας ἐνγενοῦς καὶ πλουσίας μουσῆς, ὡς διὰ τῶν τοπικῶν λεξιλογίων ἀποδείκνυνται ἡ γονιμότης τοῦ πνεύματος τοῦ ἡμετέρου λαοῦ καὶ καταρτίζεται ὅσημέραι τὸ πλήρες τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης λεξικόν. Ἀλλ' ἐκτός τούτου, ἐκτός δηλ. τῶν ἐλπιζομένων τοιούτων ἀπωτέρων καρποφοριῶν τῆς τοιαύτης φιλομουσοῦ ἐργασίας, θέλει πάντως συντελέσει ἡ τοιαύτη μουσικὴ συλλογὴ εἰς ἡμεσὸν παρὰ τῷ λαῷ κυκλοφορίαν καὶ διάδοσιν μελῶν τοῦτ' αὐτὸ ἡμετέρων πρὸς ἐπίσχεσιν καὶ παρὰκώλυσιν τοῦ χειμάρρου τῶν ξενικῶν, ἅτινα ξενικὰ ὄντα ξένως καὶ ἔδονται καὶ δυσχερῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκούονται. Ποιητῆς δὲ ἐκ τῶν ἐπαξίως ἐστεμμένων, φέρων πάντα τὰ ἀπαιτούμενα διανοητικὰ πλεονεκτήματα, ἐπιποθεῖ καὶ ἀναμένει, ὡς

καλῶς γινώσκω, τοιαύτην τινὰ ἐργασίαν. ἔτοιμος ἐν τῷ χαρακτηρίζοντι αὐτὸν ὑπὲρ τῶν πατρῶων ζήλῳ, ἵνα παραγάγῃ καὶ παραδῷ τῷ δημοσίῳ μελοδράματι ἐπὶ τοιαύτης μουσικῆς μεμελισμένῃ. μέλλοντα νὰ ἐγκαινίσωσιν ὑπὸ ἑποφῆν μουσικοῦ βίου νέαν ἐποχὴν παρ' ἡμῖν ἀληθῶς ἐλληνοπρεπεῖ.

Β') Ἐν δὲ ταῖς σχολαῖς εἰσαχθείσης ἤδη σχεδὸν πανταχοῦ τῆς ᾠδικῆς—καὶ εὐλόγως—ἐδόθησαν τοῖς παισὶ μέλη καθαρῶς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, μηδ' αὐτοῦ ἐξαιρεθέντος τοῦ ἄλλως ζήλωτοῦ τῶν πατρῶων καὶ ἐθνικοφώδους περὶ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν ἀοιδίμου Ἡλίου Τανταλίδου, τοῦ τονίσαντος κατὰ μίμησιν εὐρωπαϊκῶν μελουργιῶν τοσαύτας ᾠδὰς διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ οὗς τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀπομαρτάνει ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὰ ἡμέτερα μέλη καὶ προσοικειοῦται μετὰ πόθου τὰ ἀλλοδαπὰ καὶ ὀνηεῖα. Ἐπιτραπήτω μοι νὰ διαβεβαιώσω, ὅτι, ἐὰν ὑπάρξῃ ἡ κατ'ἀλλήλους ἐνέργεια καὶ διορισθῶσιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μουσικολογιωτάτου ἀρχιμανδρίτου κυρίου Γερμανοῦ Ἀφθονίδου τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐκ τῶν ἡμετέρων μᾶλλον εἰδικόνων μουσικῶν, ὥπως ἡ ἐκλέξωσιν ἢ ἀπομνησθῶσι μελουργίας καταλλήλους ἐκ τοῦ ἡμετέρου θυσανοφυλακείου καὶ δι' αὐτὰς ἔπειτα ποιηθῶσιν ἡρώματα καὶ ᾠδαὶ ἀνάλογοι πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς σχολαῖς παιδῶν, ἢ ἐὰν τονισθῶσι νέα μέλη ἡμετέρου ὕψους καὶ ῥυθμοῦ ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς καὶ γενικευθῶσι ταῦτα δι' αἰουδήποτε τρόπου, εἴτε διὰ τῶν σχολείων, εἴτε διὰ τῶν λεσχῶν καὶ ἀδελφότητων, εἴτε καὶ διὰ τῶν καπηλείων αὐτῶν, ἔσται τοῦτο μὴ οὐχὶ ἀτελεσφόρος ἐθνοπρεπεὶς ἀντίστασις κατὰ τοῦ ξενικοῦ χειμαύρου καὶ ἐκτέλεις καθήκοντος ἀνυπερθέτως ὀφειλομένου.

Καὶ ὅμως ἐργασία τις ὑπὸ πολλὰς ἐπιόψεις σπουδαία ἐγένετο πρὸ τινων ἐτῶν ὑπὸ ἐπιτροπῆς εἰδικῆς συστάσεως τῷ 1881 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ τότε οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Αὕτη, ὡς ἀκριβῶς ἐπληροφόρηται, σκοπὸν ἑμμένη, κατὰ πρόγραμμα συνοδικῶς ἐγκριθέν, τὴν διὰσωσιν τῆς οὐσίας τοῦ ἱεροῦ μέλους, ὅπερ ἐβωρήθη κινδυνεύον νὰ ἀπολεσθῇ. 1) εἰσῆγαγεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς τονικὴν βῆσιν καὶ ἐνέκρινεν (ἐνεκα τῆς καταπλημμυρούσης ξηρομορίας) τὴν εἰσαγωγὴν τῆς γρήσεως τονιότου 2). Κατέταξεν εἰς ὠρισμένας χρονικὰς ἀγωγὰς πάντα τὰ εἶδη τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡρωμάτων καὶ

ἀπεφάνετο ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μετρονόμου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. 3) Ὄρισε τὰ μουσικὰ καίμενα τὰ ψαλτέα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, περιορίσασα οὕτω τὰ καινοφανῆ καὶ ἰδιότροπα. 4) Ἐξηκρίβωσε τὰ τονιαία διαστήματα τῶν τριῶν γενῶν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς καὶ καθώρισε μετ' ἐπιστημονικῆς καὶ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἐπὶ τοῦ μοιτροδόρου. 5) Ἐπένεψε μουσικὸν ὄργανον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν ἐκτελούμενα μετὰ πάσης ἀκριβείας αἱ ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου ὁρισθεῖσαι διακρίσεις τοῦ φθόγγου, καὶ τοῦτο κληθὲν προσφυῶς *ψαλτήριον* ἐκρίθη κατ'ἀλλήλων πρὸς σαφεῖ καὶ μεθοδικὴν διδασκαλίαν τῆς μουσικῆς, καθὼ ἀποδιδὼν πιστῶς τὰ τῶν τόνων διαστήματα μετὰ καὶ τῆς ποιότητος αὐτῆς, αἶρον πᾶσαν τοῦ λοιποῦ περὶ τὰ διαστήματα ἀοριστίαν καὶ σύγχυσιν καὶ παγιοῦν τὴν ὁπωδήποτε διασαλευομένην παρ'ἀδосιν ἢ δ' ἐπιτυχίᾳ αὐτοῦ κατεδείχθη ἀρκούντως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἣν ἐπὶ ἐν ἔτος ἐφ'ἡρμοσαν ἐπ' αὐτοῦ δύο διακεκριμένοι ἱεροψάλται. 6) Συνέταξε στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ *ψαλτήριου* τούτου, σύμφωνον ταῖς ἀρχαῖς καὶ θεωρίαις, ὅσας αὕτη ἢ ἐπιτροπὴ ἐξακριβώσασα ἐνέκρινεν. Οὕτως εὐδοκίμως ἐργασθεῖσα ἢ ἐπιτροπὴ ἐκαίνη καὶ ἴσως ἐλλείψει πόρων μᾶλλον ἢ λόγῳ ἄλλῳ διαλυθεῖσα, προϋτεινεν ὡς ἀπολύτως ἀναγκάσις 7) ἅμα μὲν τὴν ἐκδοσιν τῆς τε στοιχειώδους διδασκαλίας καὶ τῶν πρακτικῶν 68 συνεδριάσεων, ἐν οἷς περιέχονται σπουδαῖαι συζητήσεις περὶ παντοίων μουσικῶν θεμάτων, ἅμα δὲ τὴν σύστασιν διαρκοῦς μουσικῆς ἐπιτροπῆς, συγκαίμενης ἐκ προσώπων καταλλήλων καὶ σκοπούσης τὴν συνέχειαν τοῦ τοιοῦτου ἔργου καὶ περιπλέον τὴν ἰδρυσιν μουσικῆς σχολῆς λειτουργούσης ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης πρὸς διὰδοσιν τῆς διδασκαλίας καὶ εὐρυσιν τοῦ κύκλου τῶν φίλων καὶ θιασωτῶν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Ἀτυχῶς τὸ εὐτυχές ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ἐκείνης, δι' ὃ ἡκούσθη, ὅτι ὁ μέγας ἀληθῶς εὐεργέτης τοῦ ἡμετέρου ἔθνους κ. Στέφανος Ζαφειρόπουλος ἐδαπάνησε διὰ χειρὸς τοῦ τότε οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κ. Γωκακίμ τοῦ Γ' δύο περίπου ἑκατοντάδας λιρῶν, ἔμεινεν ἄνευ τῶν προσδοκωμένων ἀποτελεσμάτων, διότι οὔτε τὰ πρακτικὰ οὔτε ἡ «Στοιχειώδης διδασκαλία» ἐδημοσιεύθησαν πρὸς γνῶσιν τῶν εἰς τὴν μουσικὴν ἀσχολουμένων καὶ αὐτῶν ἐτι τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὰ ἡμέτερα φιλομούσων ξένων,

οὔτε ἡ διαρκὴς ἐπιτροπὴ ὠρίσθη, οὔτε ἡ μουσικὴ σχολὴ ἐβίωσεν δεύτερον ἔτος. Οὕτως ἐσθέσθη ἡ ὅπωςδὴποτε ἀναρθεῖσα αὐτὴ πῦρ ἀπὸ τῆς φιλομουσίας, ἐματαιώθησαν κόποι, οἵτινες ἐδικαιούντο ἐνθελαι μὲν νὰ ἐπισπᾶσθαι τὴν ἐθνικὴν περιέργειαν καὶ εὐγνωμοσύνην, ἐνθελαι δὲ νὰ τελεσφορήσωσιν ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ ἐπ' ἀγαθῇ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ζητήματος· καὶ οὕτω τέλος τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς μένει αὖθις εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, εἰς ὃ ἦτο καὶ πρὸ τῆς συστάσεως τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς.

Τούτων πάντων ἕνεκα, ἐπειδὴ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐπὶ τῆς μουσικῆς ἐνεργειῶν οὐδὲν ἀτυχῶς παρήλθη διαρκὲς καὶ καρποφόρον ἀποτέλεσμα, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐκ τῆς τελευταίας ἐπιτροπῆς προκύψαν, ὅσῳ καὶ ἂν ᾖ ἀληθῶς σπουδαῖον ἀναλόγιον τῆς δαπάνης καὶ τῶν κόπων, ἐματαιώθη ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιδράσεώς του· ἐπειδὴ τὸ ρεῦμα τὸ ἀπωθούν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν μουσικὴν ἀπὸ τῶν διαφόρων σχέσεων καὶ παρεισάγων τὴν εὐρωπαικὴν πανταχόθεν ἐξακολουθεῖ καταπιέζον ἡμᾶς δι' ὅλων τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν τάξεων, καὶ οὕτως οὐ μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς κώμαις ἐλαττοῦνται παρὰ τῷ λαῷ ὁσημέραι ἐπαισθητότερον τὰ ἐκ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ περισωθέντα ἀρχαῖα τὸ μέρος καὶ τὴν ῥυθμικὴν πλοκὴν ἄσματτα, καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ ἔτι τοῖς σχολείοις ἐκγυμνάζεται ἡ ἀκοὴ τῆς μαθητιώσης νεολαίας εἰς τὴν ξενόφωνον μουσικὴν· διὰ ταῦτα ἄξιον τοῦ ἡμετέρου φιλολογικοῦ συλλόγου θεώρησα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καθεῖπον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τε τῆς σπουδαιότητος τοῦ ζητήματος καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ λίαν ζωτικόν τοῦτο ζήτημα τῆς μουσικῆς, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον, ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ὄψιν θεωρούμενον, φαίνεται ὑπαγόμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ἅρμεις αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὄψιν εἰς τὸ πατριαρχεῖον. Ὁ σύλλογος παρέχων τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ ἐπιρροὴν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, τιθεὶς εἰς διαγωνισμὸς τὰ ἀνωτέρω ὑποδειχθέντα ἴσως δὲ καὶ ἄλλα διάφορα σημεία τοῦ ζητήματος τῆς μουσικῆς, ἐκτυπῶν ἐγκρίσει τοῦ πατριαρχείου τὰς ὅπωςδὴποτε σχετικὰς μελέτας καὶ ὅσον τάχος ἀποστέλλων εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐδικούς μουσικούς πρὸς μεταγραφὴν καὶ περισυλλογὴν ἀρχαίων δημοτικῶν ἄσματτων ἐπ' ἀμοιβῇ ἐπαρκεῖ, πρὶν ἢ ἀπολεσθῶσι τὰ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα περισωζόμενα ἔτι ἀνὰ τὰ στόματτα τῶν χωρικῶν, προλαμβάνει τὴν κατα-

στροφὴν τοῦ σπουδαιότερου τῶν παρ' ἡμῖν ζητημάτων. Τινὰ τῶν δημοτικῶν τούτων ἄσματτων παραδοθέντα, ὡς γνωστόν, τῇ μουσικῇ γραφῇ παραδόντως εἰσὶν ἄξια πολλοῦ θαυμασμοῦ ὑπὸ ἑποῦν τεχνικῆς παικιλίας ἐν ἀπλότῃ, καὶ ἄλλα πέπεισμαι, ὅτι δεῖξουσιν τὸν ἰδιορρυθμὸν μὲν μουσικὸν χαρακτήρα τῶν χωρῶν, ἐξ ὧν κατήγοντο οἱ μελουργοί, τὴν ἐνότητά δὲ πάντων τῶν ἰδιωματῶν τοῦ μουσικοῦ ἡμῶν ῥυθμοῦ ὑπὸ ἑποῦν γενικωτέρων.

Ἐὰν ὁ σύλλογος διακουνώσῃ ἐνὶ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ προθύμων προσπατῶν πάσης ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν προσόδου (οἷον τοῖς Στεφάνῳ Ζαρεμπούλῳ, Χρηστάκη ἐφένδῃ Ζωγράφῳ, Πανύλῳ Στεφάνουδῃ καὶ ἄλλοις) τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ζητήματος, ἐσμέν ὑπερβέβαιοι, ὅτι αὐτόκλητοι θέλουσι φιλοτιμηθῆ, τίς πρῶτος νὰ ὀρίσῃ ποσὸν ἐπαρκὲς πρὸς ἐπίτευξιν τοιοῦτου σκοποῦ καὶ παραγμᾶτωσιν τῶν κοινῶν τούτων πόθων. "Ἄλλως, μήτε τοῦ πατριαρχείου ἀνταχμαίνοντος, ἢ καί, τ' ἀληθὲς εἰπεῖν, μὴ δυναμένου ἕνεκα πολλῶν ἄλλων σπουδαίων τῆς ἡμέρας, ὡς λέγομεν, ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἀναλαβεῖν τοιοῦτον ἔργον ἐν πεποιθήσει ἐπιτυχίας, μήτε ἐδικοῦ συλλόγου μουσικοῦ δυναμένου πλέον κατ' ἐμὴν γνώμην ἐπανασυστηθῆναι ἀσφαλῶς καὶ ἐργασθῆναι ἐπιτυχῶς, ἐὰν καὶ ὁ ἡμέτερος φιλολογικὸς σύλλογος θεωρήσῃ τὸ ἔργον τοῦτο ἐξερχόμενον τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται τοῦ λοιποῦ εἰς τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς ἢ ἡ ἀπώλεια κατὰ πολλὰ ἂν μὴ κατὰ πάντα τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ μέρος.

Ἀλγῶ, καὶ ἀλγῶ καιρίως ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ, τοσούτω μᾶλλον, ὅσῳ ἐνταῦθα μὲν ἐλάχιστοι ἀτυχῶς μένουσιν οἱ σκεπτόμενοι πλέον περὶ διωσώσεως τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πολυτίμου θησαυροῦ, ἐν δὲ Ἀθήναις καὶ αὐτοὶ οἱ καθηγῆται τοῦ πανεπιστημίου, καὶ μάλιστα καθηγῆται τῆς θεολογικῆς αὐτοῦ σχολῆς, κατακρίνοντες ἐπιπολαιῶς (ἐπιτραπήτω μοι ἡ λέξις παρακαλῶ) διὰ τῶν ἐφημερίδων τὴν ἐνθελαι μὲν ἱεράν, ἀρχαιοπρεπῆ καὶ πατροπαράδοτον, ἐνθελαι δὲ πλουσίαν κατὰ βῆθος καὶ πλάτος μουσικὴν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐκθειάζουσι τὴν κλινοφανῆ τετράφωνον καὶ παρωθοῦσιν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιωδῶς τὰ πλήθη ὡς μουσικῆς τοῦ μέλλοντος, ἐπιρρίπτοντες ἀνεπαισθητῶς ἀμουσίας καὶ ἀβελτηρίας ὄνειδος οὐ μόνον εἰς τοὺς σείραν χρυσὴν ἀποτελοῦντας σοφοὺς καὶ ἀγίους μουσουργοὺς τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς

ἡσυχαστογραφίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ ἐπὶ τοσοῦτους ἤδη αἰῶνας θεοφιλῶς ἐντρυνύσαντας εὐσεβεῖς προπάτορας.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ μὴ υπογραφῶ ὀνομαστικῶς ἐν τῇ παρούσῃ μου ἐκθέσει, ἕνεκα λόγων. οὗς θεωρῶ σπουδαίους, νὰ παρακαλέσω δὲ

θερμῶς τὸ σεβαστὸν προεδρεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, ὅπως υἱοθετήσῃ τὴν ἀνώνυμον ἐνεργήσῃ χάριν τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως τὰ περαιτέρω μετὰ τοῦ χαρακτηρίζοντος αὐτὸ φιλαρχίου πατριωτισμοῦ.

ΜΑΤΘ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ

ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΒ' καὶ ΑΖ' συνεδρ. τῆς 11 καὶ 19 δεκεμβρίου 1888).

Ἡ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς πίστις τῶν λαῶν τῆς ἀρχαϊότητος ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῶν μύθων διαφροτρύπως παρισταμένη ἐγένετο ἐπὶ τέλους ἀντικειμένη ἐρευνῆς φιλοσοφικῆς, εἰς ἣν διέπρεψαν κυρίως οἱ ἑλληνες φιλόσοφοι καὶ ἰδίως ὁ θεῖος Πλάτων. Τὴν ἐξοχὸν διαλεκτικὴν ἀποδείξιν ἐν τῷ περιώνυμῳ αὐτοῦ διαλόγῳ «Φαίδων» παρατιθέαμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀναλύοντες αὐτὸν τὸν διάλογον.

Ὁ κόσμος, κατὰ Πλάτωνα, εἶναι ζῶν ἔμψυχον, ἔνουν (Τόμ. 38, Β), ἔχει ἄρα ψυχὴν, ἣν ὁ Θεὸς ἐποίησε πρὸ τοῦ σώματος, ὃ ἐπλάσσαν οἱ θεοί. Ἡ καθολικὴ αὕτη ψυχὴ τοῦ συμπάντος κόσμου, αἴθερ καὶ λογικὴ, καὶ αἱ ἰδιαιτέραι ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων σύγκεινται ἐκ τῆς αὐτῆς ἀμφοτέραι οὐσίας, αἴθερ οὐσαι καὶ λογικαί. Τὰς ψυχὰς ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἰσαριθμούς τοῖς ἄστροις, ὠρισμένας καὶ μὴ ἀνῆλθονόμηναι, οὐδὲ πολλαπλασιαζομένας. Ἐπιχειρῶν ὁ μέγας φιλόσοφος νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καθόλου, κυρίως τῆς λογικῆς («ἔστι τε ἡ ψυχὴ ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τινα δύναμιν ἔχει καὶ φρόνησιν». Φαίδ. Κερ. ΙΔ'), ἀποδεικνύει ταύτην διττῶς: α') τὴν μετὰ τὴν χωρίσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν μεθέπαρξιν, καὶ β')

τὴν πρὸ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ σώματος, τὴν προἑπαρξιν αὐτῆς. Ἀρχεται δὲ ὧδε ἐν τῷ περιφρήμῳ αὐτοῦ διαλόγῳ Φαίδωνι.

Τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους οἱ φίλοι αὐτοῦ ὄρθρου γενομένου εἰσέρχονται εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὁπόθεν ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀπέρχονται. Οὕτω καθημένων ὁ Σωκράτης ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἡδονῆς, ἣν ἡσθάνθη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δεσμῶν, παρέστησε δὲ τὴν θαυμασίαν σχέσιν μετὰ τῷ ἡδέος καὶ ἀνιαρῷ ὑπὸ τύπον Αἰσωπείου μύθου. Ἐκ τούτου ὁ Κέβης ἐρωτᾷ αὐτὸν ἐκ μέρους τοῦ σοφιστοῦ Εὐδήνου, ὅ,τι ποτὲ διανοηθεῖς, ἐπειδὴ δεῦρο ἦλθες, ὦ Σώκρατες, ἐποίησας αὐτὰ (ἐντείνας τοὺς τοῦ Αἰσώπου λόγους καὶ τὸ εἰς τὸν Ἀπόλλω προσίμιον) πρότερον οὐδὲν ποιήσας (Κερ. Δ'). Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Σωκράτης ἀποκρίνεται τῷ Κέβητι, ἵνα εἴπῃ τῷ Εὐδήνῳ, ὅτι οὐκ ἐκείνῳ βουλευμένος ἀντίτεχνος εἶναι ἐποίησε ταῦτα, ἀλλ' ἀποπειρώμενος ἐνυπνίων τινῶν τί λέγει ταῦτα. Ἐν τέλει δὲ λέγει τῷ Κέβητι, ἵνα εἴπῃ τῷ Εὐδήνῳ, ἂν σωφρονῇ, διώκειν τὸν Σωκράτη ὡς τάχιστα (Ε').

Ὁ Κέβης γινώσκων τὸν χαρακτῆρα τοῦ Εὐδήνου λέγει τῷ Σωκράτει, ὅτι δὲν θέλει πεισθῇ εἰς τοῦτο ὁ Εὐδήνος ἐκὼν, ὁ Σωκράτης